

Mirade|s

Una nova generació de filòsofs catalans

EVA MUÑOZ

Això no pretén ser un cànon de filosofia contemporània catalana, però sí oferir un panorama, no necessàriament complet però sí significatiu, de la filosofia que s'està fent des d'aquest indret del món globalitzat. El treball de Josep Maria Esquirol (1963), Marina Garcés (Barcelona, 1973) i Joan-Carles Mèlich (Barcelona, 1961) ha sortit de les aules –una cosa que està íntimament vinculada a la seva pròpia concepció de la filosofia– i està contribuint al debat públic sobre algunes de les qüestions més urgents que ens interpel·len a tots. El cos de pensament que estan elaborant i que recullen en bona mesura en els seus últims llibres publicats permet parlar d'una nova generació de filòsofs catalans.

Un panorama, un mapa. Al centre, la vida comuna, la vida en comú, la vida quotidiana, material, contingent, finita, precària... Aquest és el territori compartit, des d'on es construeix una filosofia que és humil perquè està curada de categories absolutes alienes a l'existència concreta i valenta en el seu compromís radical amb el fet d'aprendre a viure, amb la recerca d'un sentit que no és més enllà sinó en aquest món que és també cos, proïsme, nosaltres. Una filosofia vulnerable, resistent, encoratjadora. Territori comú, que és també el de tots nosaltres, però discursos singulars, potser altres estacions de trobada en el camí.

Mèlich, des d'una "filosofia antropològica de la finitud", difereix del pensament metafísic, tan present al nostre món secularitzat en forma de dogmatisme i totalitaris-

me, sigui aquest religiós, polític o de mercat, i filosofa en conversa amb la Literatura ja que és aquesta, més que la Filosofia, la que recull l'ambigüitat de l'existència humana, la que és capaç de suggerir l'existència d'un més enllà del llenguatge sense declarar una guerra; des de la convicció que la lectura, que és pregària, és també experiència ètica que ens transforma.

Segons Esquirol, el proïsme, la casa, la quotidianitat i la cura són elements nuclears d'una "filosofia de la proximitat" que "ha reconegut l'experiència del nihilisme i de la intempèrie com a fundadores" i que crida a la "resistència íntima" davant l'abstracció i el domini del món tecnificat i "pantallitzat", davant tot el que hegemonitza i homogenitza i ens priva de sentit. La

Al centre, la vida en comú, la vida quotidiana, material, contingent, finita, precària...

finitud i la proximitat entren en la filosofia de Marina Garcés a través del "comú", concepte central del seu pensament. La seva Filosofia inacabada, que és una "filosofia per a un món comú", és precisament la que es compromet amb l'inacabament del món, la que reclama deixar de ser una teoria sobre el món per passar a ser una presa de posició sobre el món, la que des del "carrer" i des de "nosaltres" vol ser "restauradora del teixit esquinçat d'aquest món inhòspit".

Joan-Carles Mèlich

"Tolstoi o Proust són filòsofs"

Reivindica la paraula "filòsof".

Efectivament, davant el tècnic, que avui ocupa gairebé tot l'espai del saber i que pressuposa el saber expert, jo reivindico el filòsof com aquell que persegueix el saber des de la humilitat. El filòsof és en realitat l'ignorant, el que gosa no saber, i per això formula preguntes intempestives. El tècnic és el sofista dels nostres dies.

Per conèixer un filòsof, és tan important conèixer els seus referents com saber contra qui pensa.

Jo penso contra el pensament metafísic. És a dir, contra tota aquella filosofia que pretén que hi ha principis absoluts. Principis que són fora del temps i de l'espai, fora de la història. La filosofia metafísica condueix al dogmatisme i al tota-

litarisme. Jo em declaro metafísicament agnòstic i èticament cristià.

Defensa una "filosofia antropològica de la finitud". Què la caracteritza?

És una filosofia que no té por de les paradoxes. Que deixa de pensar en categories per fer-ho en escenes, en imatges, en metàforas, en relats. És una filosofia que dona lloc a un pensament fragmentari, obert, no sistemàtic, un pensament contrari a la lògica metafísica, una lògica que sempre té respostes per a tot i que, per això mateix, ens allunya de la vida.

Per això la importància de la literatura en la seva filosofia?

Sí, perquè la literatura parla de l'ambigüitat. Davant les "idees cla-

La presència en llibreries de dues obres recents de Joan Carles Mèlich i Josep Maria Esquirol, i l'anunci per a aquesta tardor d'un nou text de Marina Garcés, dona peu a indagar en una nova promoció de pensadors catalans, nascuts als anys 60 i 70, que està ocupant amb força l'escena cultural

LIBERT TEXE DO

Mèlich, entre la literatura i la pedagogia

Joan-Carles Mèlich (Barcelona, 1961) es presenta com un "filòsof atípic", que es mou entre les aigües de la filosofia i la pedagogia –exerceix de professor de Filosofia de l'Educació a la facultat de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona– i construeix el seu pensament en conversa amb els clàssics de la literatura més que amb els grans filòsofs de la tradició occidental. Encara que es reconeix en el corrent postmodern del "pensament feble", es declara perspectivista –i no relativista– i des de fa quinze anys elabora una "filosofia antropològica de la finitud" en les seves diverses expressions: el cos, el símbol, l'alteritat, la memòria, el desig o la mort; i en la qual l'ètica ocupa un lloc central. Anteriorment a 'La lectura com a pregària', ha publicat 'Filosofia de la finitud', 'La lliçó d'Auschwitz', 'Ètica de la compassió' i 'Lògica de la crueltat', entre d'altres.

res i diferents", que deia Descartes, davant les veritats indubtables, les grans obres literàries comprenen la complexitat de l'existència humana, les paradoxes, les ambigüitats, el contrasentit. Lévinas deia que tota filosofia era una meditació sobre Shakespeare. Jo em sento més a prop de Sòfocles que de Plató, de Cervantes que de Descartes, de Thomas Mann que de Martin Heidegger. Per mi, Dostoievski, Kafka, Tolstoi o Proust són filòsofs.

L'ètica és un aspecte central de la seva obra.

La filosofia de la finitud, que és també una filosofia de la vulnerabilitat i del dubte, de la corporeïtat i de la singularitat davant les categories invulnerables de la metafísica, té a veure amb els adverbis: amb el com, el quan, l'on. També l'ètica, a diferència de la moral, té a veure

amb els adverbis, és a dir, amb els contextos, les transformacions...

Renunciem a la moral, per tant?

Vivim en una època en què hi ha molta moral i poca ètica. No hi havia hagut mai tants codis deontològics com avui dia! La moral és tranquil·litzadora, la moral et diu què has de respondre, però, en canvi, l'ètica et diu que has de respondre, però no et diu el què: ho has de descobrir tu mateix amb l'altre. L'ètica, en definitiva, et demana que siguis responsable.

Quins assumptes ha de pensar avui la filosofia?

Jo crec que és el moment d'una filosofia de la vida quotidiana, que reflexioni sobre aspectes com l'educació o l'amistat, que va ser un dels grans temes de la filosofia dels grecs i que apareix per última

vegada en els assajos de Montaigne. I trobo que és fonamental. Ara que s'estén un ús de la paraula "amic" que deriva de les xarxes socials, crec que cal tornar a reflexionar sobre aquest concepte. Un altre tema que m'interessa és el de la memòria. Què és la memòria en l'era del bit? Perquè la capacitat d'emmagatzematge d'informació no és memòria. La memòria té a veure amb el que es recorda i amb què s'oblida, amb l'absència.

Qui són els seus referents?

Jo vaig arribar a la filosofia a través d'Octavi Fullat, que va ser potser el meu primer mestre encara que avui el seu pensament i el meu estiguin molt lluny del que ell defensava. Amb Lluís Duch, monjo de Montserrat, em passa tot el contrari, no l'he tingut mai de mestre en un sentit més literal i, en canvi, sí que ha exercit aquest paper. Després ve Bernhard Waldenfels, un professor que vaig tenir a Alemanya a través del qual vaig reinterpretar Lévinas i Foucault. També ha estat important Manuel Reyes Mate, director de l'institut de Filosofia del CSIC i qui em va convidar a formar part del grup de treball "la filosofia després de l'Holocaust".

Com veu el present i el futur polític a Catalunya?

Franca, amb molt interès i amb preocupació, perquè s'han radicalitzat molt les posicions. Crec que s'ha arribat a un punt de no-retorn. Des del meu punt de vista l'estat federal, com el que defensa el partit socialista, no és viable a Espanya. Si he de triar entre la suspensió de l'autonomia catalana i la declaració unilateral d'independència, em quedo amb la segona. Sigui com sigui, crec que hi ha una inflació d'aquest discurs polític, que a més no admet subtilitats de cap tipus i assigna etiquetes a tort i a dret. |

Joan-Carles Mèlich

La lectura com a pregària / La lectura com a pregària

FRAGMENTA EDITORIAL 126 PÀGINES. 12 EUROS

Josep Maria Esquirol

Com cuidar el més íntim

Crida a recuperar el valor de les coses senzilles, quotidianes, el tan corromput "sentit comú".

Pensar té sovint una dimensió poètica. Es pensa "en contra" d'una cosa que s'interpreta com una amenaça. La filosofia de la proximitat té dos enemics: l'abstracció desconnectada de la vida i el domini. Tenim avui un exemple perfecte de l'abstracció desmesurada que s'està promovent sota el paraguai de les anomenades ciències humanes i socials, amb llenguatges aparentment experts però buits en realitat. Resulta paradoxal que com més creiem saber i més domini tècnic tenim de la realitat i de la vida, menys ens coneixem a nosaltres mateixos i més se'ns escapa el que és essencial. Vet aquí la cruïlla actual, que genera un desassossec contingut i desorientació. Entenc el meu treball filosòfic com un intent de fer front a aquest problema optant per recuperar el saber i l'experiència més estrictament vinculades amb la vida mateixa.

La seva és una filosofia de la proximitat, però diu que "proximitat" no és aquí l'oposat a "llunyania" sinó més aviat a la "ubiquia monocromia del món tecnificat".

Un exemple d'abstracció tècnica el tenim en el que es pot anomenar la "pantallització del món". Allà hi ha algunes categories que simplement deixen de tenir sentit. El món pantallitzat no és ni a prop ni lluny. És més aviat "indistant". I si bé no s'ha de veure res necessàriament pervers en aquesta indistància, si que, sens dubte, hi ha un empobriment amb la pèrdua de la proximitat. Per això trio "proximitat" i "intimitat" per anomenar el tipus de filosofia que vull fer. Intencionadament faig servir l'expressió "intima" i no "interior". "Intima" significa pròxima i, >